Eduskunta
valtiovarainvaliokunta
verojaosto

7.11.2016

Asia: HE 137/2016 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi makeisten, jäätelön ja virvoitusjuomien valmisteverosta annetun lain sekä eräiden juomapakkausten valmisteverosta annetun lain 3 §:n ja liitteen muuttamisesta

Lausunto valtiovarainministeriön asiaa koskevasta lausunnosta VM064:00/2016

Valtionvarainministeriön lausunto on kattava kuvaus sokeriveron laaja-alaisesta ongelmallisuudesta – toimivaa verojärjestelmää ei ole luotavissa

Elintarviketeollisuusliitto (ETL) kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto valtiovarainministeriön lausuntoon koskien hallituksen esitystä eduskunnalle laeiksi makeisten, jäätelön ja virvoitusjuomien valmisteverosta annetun lain sekä eräiden juomapakkausten valmisteverosta annetun lain 3 §:n ja liitteen muuttamisesta.

Valtionvarainministeriön lausunnossa on erittäin kattavasti kuvattu elintarvikkeiden valmiste- ja raaka-ainepohjaisen verotuksen laaja-alaisesta ongelmallisuudesta. Lausunnossa on tuotu hyvin esille ne oikeudelliset, tekniset ja taloudelliset syyt, jotka estävät tuote- tai raaka-ainepohjaisen veron asettamisen Suomessa. Ministeriön lausunnossa tuodaan konkreettisesti esille sekä valmisteveron että sokeriveron aiheuttama hallinnollinen taakka sekä yrityksille että yhteiskunnalle ja veron epävarma ja spekulatiivinen ohjausvaikutus. ETL allekirjoittaa ministeriön näkemyksen. ETL vastustaa edelleen virvoitusjuomaveron säilyttämistä hyvän verojärjestelmän vastaisena.

Tässä lausunnossa ETL tuo esille sokeriveron arvioituja taloudellisia vaikutuksia ja terveyden edistämisen kannalta vaikuttavampia toimenpiteitä. Lausunnon toivotaan täydentävän valtionvarainministeriön lausuntoa.

Sokerivero aiheuttaisi vakavan kilpailukykyhaitan koko suomalaiselle elintarvikeketjulle

Kuten valtionvarainministeriön lausunnosta käy ilmi, sokeriveroa tai laajapohjaista valmisteveroa ei ole mahdollista toteuttaa. Mikäli tällainen vero kuitenkin päätettäisiin säätää, aiheuttaisi se vakavan kilpailukykyhaitan koko suomalaiselle elintarvikeketjulle.

Suomalainen elintarvikeketju alkutuotannosta elintarviketeollisuuden kautta päivittäistavarakauppaan ja ruokapalvelusektorille työllistää yhteensä noin 300 000 henkilöä, mikä on noin 12 prosenttia työllisestä työvoimasta. Alkutuotannon, elintarviketeollisuuden ja päivittäistavarakaupan panokset ja tuotokset kytkeytyvät tiiviisti toisiinsa ja luovat yh-

Elintarviketeollisuusliitto ry
Pasilankatu 2, PL 115, 00241 Helsinki
Puhelin (09) 148 871 • Fax (09) 1488 7201
Y-tunnus 0201092-3 • Kotipaikka Helsinki

Finlands Livsmedelsindustriförbund
Pasilankatu 2, PB 115, 00241 Helsingfors
Telefon (09) 148 871 • Fax (09) 1488 7201
info@etl.fi • www.etl.fi

Finnish Food and Drink Industries' Federation
Pasilankatu 2, P.O. Box 115, FI-00241 Helsinki
Telephone +358 9 148 871 • Fax +358 9 1488 7201
info@etl.fi • www.etl.fi

dessä kansantalouteen ja kuluttajalle hyvinvointia. Suomalaisen ruokajärjestelmän yhteenlaskettu kokonaistuotannon arvo on lähes 30 miljardia euroa.

Poistuvaksi ehdotettu makeis-, jäätelö- ja virvoitusjuomavero on heikentänyt makeis-, jäätelö- ja virvoitusjuomayritysten kilpailukykyä tuoden merkittävän määrän hallinnollista työtä, haitannut kilpailua sekä vaikeuttanut vientiä ja investointeja. Kuluttajille vero on näkynyt korkeampina kuluttajahintoina sekä mahdollisesti tarjonnan pienentymisenä. Kuten valtionvarainministeriön lausunnossa todetaan, tuote- tai raaka-ainepohjaisesta verosta muodostuisi pahimmillaan laaja elintarvikevero. On selvää, että tällainen vero vaikuttaisi vakavasti muun muassa alkutuotannon ja elintarviketeollisuuden kannattavuuteen, elintarviketeollisuuden kansainväliseen kilpailukykyyn, lisäisi elintarviketuontia ja nostaisi ruuan hintaa.

Lihavuuden kääntäminen laskuun edellyttää useita erilaisia toimia ja laajaa yhteistyötä

Terveysperusteisia veromalleja on tutkittu paljon. Niiden ohjausvaikutus todetaan poikkeuksetta epävarmaksi ja spekulatiiviseksi. Tieteellistä näyttöä terveysperusteisen veron vaikutuksesta kansanterveyteen ei ole. Sen sijaan viralliset ravitsemussuositukset perustuvat laajaan tieteelliseen näyttöön. Niissä todetaan, että yksittäiset ruoka-aineet eivät edistä tai heikennä terveyttä vaan ruokavalion kokonaisuus ratkaisee.

Väestön kasvava ylipaino on globaali ongelma ja seurausta monesta eri tekijästä. Lihavuuden kääntäminen laskuun edellyttää useita erilaisia toimia, joilla puututaan elintapoihin vaikuttaviin tekijöihin. Näitä ovat mm. ympäristötekijät, kuten ravinnon laatuun ja fyysiseen ympäristöön liittyvät tekijät, terveellisiä elintapoja tukevat opetuksen ja valistuksen keinot, sekä kansalaisen henkilökohtainen vastuunotto.

Suomessa laaja joukko yrityksiä ja organisaatioita on sitoutunut lihavuuskehityksen kääntämiseksi laskuun ja tekee laajaa yhteistyötä. Hyvänä esimerkkinä mainittakoon Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen jo vuodesta 2012 alkaen johtama ”Lihavuus laskuun - Hyvinvointia ravinnosta ja liikunnasta” kansallinen lihavuusohjelma 2012-2015. Ohjelma jatkuu toimikauden 2016-2018. Ohjelman tavoitteena on parantaa yhteistyötä eri toimijoiden välillä, tehostaa lasten ja nuorten lihavuuden ehkäisyä ja hoitoa sekä edistää terveyden tasa-arvoa. Ohjelman kansallisessa asiantuntijaryhmässä on yli 30 eri organisaatiota, joista yksi on Elintarviketeollisuusliitto.

Pysyvä kuluttajakäyttäytymisen muutos saadaan aikaiseksi vain, mikäli muutos lähtee kuluttajasta itsestään. Jatkuvalla ja rakentavalla julkisen ja yksityisen sektorin vuoropuhelulla voidaan kuluttajia ohjata terveellisempien elämäntapojen äärelle. Elintarviketeollisuusliitto oli vuosia valtion ravitsemusneuvottelukunnan jäsen. Valitettavasti vuoden 2015 alusta alkaen ruoka-alan edunvalvontajärjestöt jätettiin neuvottelukunnan ulkopuolelle. Elintarviketeollisuusliitto ja valtion ravitsemusneuvottelukunta ovat sittemmin löytäneet uuden keinon vuoropuheluun ylläpitämiseksi. Toivottavaa olisi kuitenkin, että Elintarviketeollisuusliitto ja muut ruoka-alan edunvalvontajärjestöt saisivat mahdollisuuden osallistua ravitsemusneuvottelukunnan työhön.

Elintarviketeollisuus Suomessa on noudattanut ravitsemusneuvottelukunnan suosituksia täydentää nestemäisen maitotuotteita ja rasvalevitteitä D-vitamiinilla vuodesta 2003 alkaen. Samoin teollisuus on toteuttanut vuonna 2015 annettua suositusta siirtyä käyttämään jodioitua suolaa väestön joditilanteen parantamiseksi. Tällä hetkellä työikäisten suomalaisten D-vitamiinitaso vaikuttaa keskimäärin optimaaliselta. THL toteaakin tuoreessa tiedotteessaan, että ravitsemusasiantuntijuuden hyödyntäminen ravitsemuspoliittisissa päätöksissä ja yhteistyö elintarviketeollisuuden kanssa ovat tärkeitä keinoja edistää terveellistä ravitsemusta Suomessa.

Ravitsevat ja terveelliset tuotteet ovat yrityksille kilpailukeino

Elintarviketeollisuuden tuotteista 85 % myydään kotimarkkinoille. Tuotteiden pääasiallisin myyntikanava on päivittäistavarakauppa. Yritykset menestyvät äärimmäisen tiukassa kilpailussa ainoastaan kuluttajaa kuuntelevalla toiminnalla. Yksi keskeisimmistä kilpailukeinoista ruoka- ja juomayrityksille ovat ravitsemusasiat ja hyvinvoinnin huomioiva tuotekehitys, jota tehdään entistä enemmän yhteistyössä kuluttajien kanssa.

Suomalaiset ruoka- ja juomayritykset tekevät mittavaa ja pitkäjänteistä tuotekehitystyötä tasapainoisen ruokavalion ja hyvinvoinnin edistämiseksi paitsi tuotteiden sokerimäärän, myös tuotteiden suolan ja tyydyttyneen rasvan vähentämiseksi. Kuluttajien toiveisiin on vastattu käyttämällä sokerin sijaan muun muassa makeutusaineita. Monet arvostavat nykyään myös luonnollisuutta, ja siksi markkinoille tuodaan vähäsokerisia vaihtoehtoja ilman makeutusaineita. Makutottumukset muuttuvat hitaasti, ja jotta tuotteet maistuvat ihmisille, muutoksia on tehtävä pienin askelin. Esimerkiksi suolan vähentämisessä suomalainen elintarviketeollisuus on edelläkävijä.

Tasapainoista ruokavaliota edistetään myös lisäämällä tuotteisiin ravintoaineita ja ravintoainetiheitä ainesosia (vitamiinit, marjat, vihannekset, kokojyvät, kuidut). Tuotteiden koostumuksen muuntelu on pitkäaikaisen tuotekehitys- ja tutkimustyön tulos. Viimeaikaisia esimerkkejä tuotteiden koostumuksen muuttamisesta ovat mm. Valion ja Arlan lisätyn sokerin vähennykset jogurteissa, Valio ValSa®, HK Scanin rypsiporsas, Saarioisten Balanssi-valmisateriasarja ja yritysten lukuisat sydänmerkkituotteet. Lisäksi hyvin monet yritykset ovat asettaneet omia tavoitteita terveellisempien tuotteiden kehittämiseksi erityisesti suolan, sokerin, tyydyttyneen rasvan ja kaloreiden vähentämiseksi.

Muita kuluttajalähtöisiä keinoja vaikuttaa kuluttajien ravitsemuksen parantumiseen ovat erilaiset pakkauskoot ja -ratkaisut, joita yritykset tuovat markkinoille erilaisiin kuluttajatarpeisiin. Myös tuotteiden vastuulliseen markkinointiin on jo kauan kiinnitetty huomiota. Vastuulliseen markkinointiin hyödynnetään alan yhteisiä (mm. Elintarviketeollisuusliitto ja Panimoliitto) ja yrityskohtaisia markkinoinnin ja menekinedistämisen eettisiä ohjeita ja sitoumuksia. Myös Keskuskauppakamarin mainonnan eettinen neuvosto on tunnustettu mainonnan itsesääntelyelin. On myös huomioitava, että elintarvikemainonta Suomessa on jo tällä hetkellä maltillista.

Terveellisen ravitsemuksen kehittymisen seurantakeinoja tulee kehittää

Kuten edellä on todettu, väestön terveellisiä elämäntapoja ja ravitsemusta edistetään jo nyt monin eri markkinalähtöisin ja julkishallinnon keinoin sekä yksityisen ja julkisen sektorin vuoropuhelulla. Tyypillisiä terveyden edistämisen toimenpiteiden (mm. THL:n Lihavuus laskuun -ohjelma) seurantaindikaattoreita ovat erilaiset terveys- ja hyvinvointitutkimukset. Näiden avulla seurataan mm. väestön terveydentilaa vuositasolla ja kuvataan pitkän aikavälin kehitystrendiä.

Ravitsemuksen laadun kehittymistä ei kuitenkaan tällä hetkellä kyetä mittaamaan. Kuluttajien ostokäyttäytymistä mittaavan järjestelmän puuttuessa yhteiskunnalta jää ravitsemuksellisen laadun kehittymistä kuvaava tieto keräämättä ja hyödyntämättä. Elintarvikkeiden kulutusta mittaava tietoa tarvitaan muun muassa niiden toimenpiteiden seurannassa, joiden tavoitteena on kuluttajien hyvinvoinnin parantaminen ja ostokäyttäytymisen suuntaaminen terveellisempiin tuotteisiin. Kuluttajatiedon saatavuuden parantaminen lisäisi myös elintarvikeyritysten mahdollisuuksia kehittää uusia kuluttajien tarpeiden mukaisia tuotteita ja laajentua uusille tuotealueille.

Elintarvikkeiden kulutuksen kehitystä on pystyttävä mittaamaan nykyistä paremmin. Suomeen tulisikin kehittää ajantasaista kuluttajien ostokäyttäytymiseen perustuvaa tietoa tuottava järjestelmä poliittisten päätösten ja elintarvikkeita valmistavien yritysten tuotekehityksen tueksi.

ETL ehdottaa, että kuluttajien ostokäyttäytymiseen perustuvaa seurantajärjestelmää ryhdytään kehittämään yhteistyössä päivittäistavarakaupan ja Tilastokeskuksen kanssa. Alustavien keskustelujen mukaan valtionvarainministeriö on valmis auttamaan markkinaseurantajärjestelmän luomisessa. Myös Tilastokeskuksella on intressejä parantaa kulutus- ja ostokäyttäytymistä luotaavia tietokantojaan. Tietojemme mukaan asiasta on käyty keskustelu myös valtiovarainministeriön johtamassa tilastolain uudistamista käsittelevässä työryhmässä, joskin valmistelussa ei toistaiseksi päädytty lainsäädännöllisiin toimiin. Markkinatiedon saatavuuskysymyksestä on käyty aiemmin keskustelua myös päivittäistavarakaupan ja kilpailu- ja kuluttajaviraston kanssa.

Lopuksi

Valtionvarainministeriön lausunnossa on kattavasti perusteltu syyt, miksi Suomeen ei ole luotavissa tuote- tai raaka-ainepohjaista verojärjestelmää elintarvikkeille. ETL allekirjoittaa ministeriön näkemyksen. ETL vastustaa kuitenkin edelleen virvoitusjuomaveron säilyttämistä hyvän verojärjestelmän vastaisena.

Väestön kasvava ylipaino on globaali ongelma ja seurausta monesta eri tekijästä. Lihavuuden kääntäminen laskuun edellyttää useita erilaisia toimia, joilla puututaan elintapoihin vaikuttaviin tekijöihin. Suomessa laaja joukko yrityksiä ja organisaatioita on sitoutunut lihavuuskehityksen kääntämiseksi laskuun ja tekee laajaa yhteistyötä. Elintarviketeollisuusliitto osallistuu useisiin terveyttä edistäviin työryhmiin ja tekee jäsenyritysten kanssa toimenpiteitä kuluttajien hyvinvoinnin edistämiseksi.

Ravitsemusasiat ja hyvinvoinnin huomioiva tuotekehitys ovat ruoka- ja juomayritysten keskeisimpiä kilpailukeinoja. Esimerkiksi tuotteiden koostumuksen muuntelua ja erilaisien kuluttajia palvelevien pakkauskokojen ja -ratkaisujen tarjontaa lisätään jatkuvasti. Elintarvikkeiden kulutuksen kehitystä on kuitenkin pystyttävä mittaamaan nykyistä paremmin, jotta saadaan avointa ja luotettavaa tietoa eri kuluttajaryhmien terveydentilasta, ruuankäytöstä ja kulutustottumuksista poliittisten päätösten ja elintarvikeyritysten tuotekehityksen tueksi. Tämän vuoksi Suomeen on luotava elintarvikkeiden ostokäyttäytymistä mittaava seurantajärjestelmä.

Kunnioittavasti

Elintarviketeollisuusliitto ry

Heikki Juutinen
toimitusjohtaja

Lausuntoa koskeviin kysymyksiin vastaavat johtaja Marleena Tanhuanpää p. 040 528 2207 ja johtaja Heli Tammivuori p. 040 557 5667.